

Simona Kopinšek s Petrom Škerlom

Kopinšek: Peter Škerl, kdaj ste začeli skoraj obsedeno čečkati po šolskih zvezkih in pri katerih predmetih največ oziroma največkrat? So vas učitelji zaradi tega ščipali?

Škerl: Pri urah matematike (*smeh*). Kakšne stvari so bile malce dolgočasne in smo risali. Pri urah zgodovine je bilo super, prisotni so bili motivi. Pri urah slovenščine je bilo zanimivo. Sploh, kadar smo obravnavali romane oziroma književna dela. Pri prejšnjem šolskem sistemu pa me je motilo, da so se učitelji na tovrstno ustvarjanje odzivali: "A nimaš drugega dela, kot čečkati po zvezku?!" Namesto, da bi razumeli to početje kot del estetike. V tem pogledu ne morem govoriti o kakršnih koli usmeritvah, podpora učiteljev.

Kopinšek: Strip je ta, ki vas je najprej nagovoril in ostaja, kajne, vaš likovni "prasvet" ...

Škerl: Po duši sem stripar, ja. Tako lahko oblikujem celotno zgodbo, strip mi omogoča redosled. Ilustracija me je v delo potegnila nehote. V navezavi s stripom moram povedati, da obožujem teater. Rad imam gledališče, film in vse je posledično del mojega ustvarjanja. Vsi dobri filmi so se najprej kot "story borderji" razvijali iz stripov.

Kopinšek: Od stripovskih likov je bil zmagovalec Alan Ford?

Škerl: Alan Ford in mnogi drugi. Tudi vpliv risanih filmov Walta Disneyja me je v osemdesetih letih dosegel. Ta magija animacije, ko lik v množici drugih oživi, me je vselej prevzemala.

Peter Škerl

Kopinšek: Kako pa gledate, na primer, risani film? Ga gledate le kot gledalec? Ali tudi z očmi kreatorja, ki bi to in tisto linijo drugače izpeljal, figuro očedil vsaj malo po svoje? Vam je na tej stopnji že vse del procesa? Tudi nenehno opazovanje?

Škerl: Danes gledam Disneyjeve filme z razdaljo. V preteklih letih so se zelo oddaljili od prvotne, prej omenjene ideje razvijanja animacije. Disneyjeva ekipa se je zelo usmerjala in navdihovala pri flamski slikarski tradiciji. Disneyjeva zgodba o uspehu ima ozadje in logiko. In če tukaj naredim prerez, pogledam na svoje delo in na prehojeno pot, lahko povem, da sem v ilustraciji že dvajset let. Leta 1994 je izšla moja prva slikanica, *Sveto pismo v barvah*.

Kopinšek: Umetnika naj bi bolj zanimalo od institucionalnih okvirov odmaknjeno delovanje ali opazovanje. Predvidevam, da vas vznemirjata ne le metafora in simbolika, ampak tudi manipulacija, ki se pojavlja ob tem?

Škerl: Saj me zanima. Tukaj je prisotna odgovornost. Menim, da je ravno podoba tista, ki te lahko usmeri v podrobnejše, pozornejše branje besedila. Na eni od najznamenitejših Caravaggiievih slik Jezus učencema lomi kruh. In Caravaggio ta sveti trenutek z detajli naredi tako naravnega in realnega. Ob tem se sprašujem, kako bi danes reagirali na prihod nekoga, ki se razglša za Mesijo? Jezus je danes pop figura in sporočila njegovega srca ne opazimo v okolici.

Kopinšek: Je odločitev za vpis na takratno akademijo za likovno umetnost bila vseskozi prisotna? Ste razmišljali o drugem poklicu? Glede na to, da živite od ilustriranja, si dovolim predvidevanje, da vas je primarna družina podpirala. Ali so tudi starši menili, da po zvezkih samo čečkate in nič več? In v kolikšni meri je bila njihova skrb glede preživetja od umetniškega poklica vam v breme oziroma spodbuda za zdrav razmislek?

Škerl: Njuno skrb sem razumel. Oba prihajata iz delavskih družin in to pomeni drugačen pogled na umetnost, a bilo je daleč od nepodpore, daleč od tega. Ampak: ali se bo dalo od tega živeti in preživeti, to pa je bilo večno vprašanje. To je večno vprašanje. A meni se to sploh ni zdelo pomembno, pomembno je bilo izpolniti željo, ki je rasla v meni, in delati, kar znam. Tako kot akademija, razmišljanje o vpisu je raslo v meni. Po srednji oblikovni šoli sem se odločil za majhen odmik od risanja in sem nekaj časa deloval na televiziji, kjer sem med drugim sodeloval pri pripravi animacij,

oblikoval sem grafične špice, tudi za vremensko napoved – takrat smo delali vse “peš”, brez posnetkov. Ko pa mi je bila ponujena priložnost za ilustriranje slikanice – *Sveto pismo s pojočim svinčnikom* – za neko francosko založbo, je postalo zanimivo. Spomnim se, da takrat Jelka Reichman zaradi drugih obveznosti ni mogla ilustrirati in so pomislili, da bi jaz lahko. *Sveto pismo* dobro poznam, že takrat sem ga, prihajam namreč, lahko rečem, iz ne docela tradicionalne krščanske družine, ampak iz krščanske družine v pozitivnem pomenu, to je del duhovne družinske dediščine. *Sveto pismo* sem veliko bral, ga študiral, razmišljal o vsebini, še posebej *Nove zaveze*. To mi je zelo pomagalo, ko sem ilustriral Orwellovo *Živalsko farmo*. V povezavi s tem me je in me *Nova zaveza* zanima kot del izvirnega, začetnega krščanstva. In še vedno so tu vprašanja o družbi, odnos do sočloveka, umikanje materialnega sveta. To je smer krščanstva, ki me zanima in ki so jo zavrgli, postavili na stranski tir. Že iz izkušnje s cerkvenimi prostori me od nekdaj zanima ta zelo prisotna simbolika v upodobitvah. Na akademiji je umetnostna zgodovina temeljila na teh podobah in teh simbolov in te simbolike je dovolj, povsod je prisotna, tudi v drugih religijah; to me zanima. Prebral sem tudi *Koran*, v srbohrvaščini. Ob dojetanju, ko razumeš globino simbolne govornice, te stvari ne plašijo več toliko in tako, kot so. Ksenofobija je tukaj zelo prisoten strah. Če poznaš, te ni več strah. Manj te je strah. Obstaja pa večja možnost zlorabe teh simbolov. Med raziskovanjem za ilustriranje *Živalske farme* sem bil presenečen nad raznolikostjo citiranja Orwella. Eni tako, drugi drugače. Se pravi, da je napisal res dobro zgodbo.

Kopinšek: Kako pa so vaši bližnji odkrivali vaš talent? Kako ste ga razkrivali?

Škerl: Odkrivali so ga postopoma. Govorilo se je o tem, prehajalo je torej od ust do ust. Ni pa bilo moje zanimanje za risanje poudarjeno. Likovna govornica je bila tudi družbeno takrat v ozadju. Že v šolskem sistemu je likovna govornica postavljena ob rob, šele potem se ti lahko odprejo možnosti; ob vstopu na likovno akademijo ali oblikovno šolo. Ko si enkrat tam, veš, da se začneš z “likovnim igrat”. Spomnim se profesorja Tomaža Kržišnika, profesorja likovnih komunikacij na ALUO. Vedel je za moje znanje in mi je rekel: “Peter, zdaj se pa igray! Sprosti se. Ne bodi otročji, delaj.” To ni ravno običajno, da ti nekdo iz šolskega sistema reče, da se igray, potem ko ti od prvega razreda naprej igračo trgajo iz naročja.

Kopinšek: Zadrega je bila precejšnja?

Škerl: Res je bila. Zdaj imam otroke. To igranje zdaj laže dojemam, se že znam igrati.

Kopinšek: Menim, da je čas za vprašanje oziroma podrobnejši odgovor o likovnem izhodišču za *Živalsko farmo*, ki je bila, glede na to, da se vam kar naprej plazi v odgovarjanje, po *Močvirnikih* znova poseben izziv. Se motim?

Škerl: Že ob razmišljanju, ali naj se *Živalska farma* ilustrira ali ne, smo v obzir vzeli izhodišče likovnega urednika pri Mladinski knjigi, Pavla Učakarja. Rekel je, da bo šele z likovno upodobitvijo ta knjiga dobila novo težo. Če pogledamo izvornik besedila, vidimo, da ni bilo odvečnih, nepotrebnih razlag. Tudi Orwell sam je napisal, da če bo delo potrebovalo razlago, smo zgodbo zgubili. To je prvo. Drugo: priznam, da sem le bežno pregledal ilustracije drugih avtorjev, toliko, da sem si ustvaril neko predstavo. Naše izhodišče, prav zaradi primarnosti, pa je bila črno-bela ilustracija z dodatkom rdeče, ki hkrati povzroča napetost in opozarja na malenkosti, ki se lahko prelevijo v sprevrženost njihovega sistema in podobnosti vidim tudi v sodobni družbi. Malenkosti, ki so se leta in leta valile, so danes velik kamen in ga bo v resnici zelo težko ustaviti. Smo pa zanj odgovorni vsi, saj smo marsikaj sprejemali s preveliko mero tolerance. Že če pogledamo vsakdanje zgodbe, na primer, če kdo dela na črno, je s tem njegovo delo razvrednoteno, češ, kaj pa je to, nič, a na ta način se podredimo korupciji, podredimo se mišljenju navidezno velikih. *Živalska farma* pa je bila, saj veste, že v zelo slabem stanju. Jones je bil, ko je šlo že vse navzdol, tudi sam v zelo kritičnem stanju, precej zapit. In gotovo bi se farma sesula. Ampak prej bi farma propadla, če bi ostalo vse na Jonesovih zapitih ramenih, kot pa tako, da so živali prevzele oblast. Vseeno sta bila prevzem farme in sprememba sistema boljša odločitev, malo dlje so obstali. Tukaj se seveda odpira vprašanje o prevzetnosti, vzvišenosti, kar se pogosto in rado zgodi ob prevzemu oblasti, ko začne tisti s prej kratenimi pravicami kršiti ista pravila. To me zelo zanima.

Kopinšek: Predlagam odmik od *Živalske farme* k *Močvirnikom*, knjigi, ki jo je napisala Barbara Simoniti. Likovna podoba knjige je izjemna, zanj ste bili nagrajeni, ob tem izrekam tako poklon kot čestitke. Vem, da ima nastanek te knjige močno ozadje. Z Barbaro sta se veliko družila, raziskovala, odpeljala vas je celo v kraj, ki ji je bil v navdih pri pisanju te knjige, v kraj, kjer je odraščala. Povejte več o tem.

Škerl: Saj sploh ne vem, kje začeti. Moram reči, da se je Mladinska knjiga zelo dolgo pripravljala na to obsežno ilustrirano knjigo. Ko sem besedilo dobil v roke, sem si rekel: "To je pa barok." Škoda se mi je zdelo knjigo opremiti le z nekaj vinjetami. Razmišljal sem in izrekel idejo, da bi naredil enostranske, dvostranske, vinjetne ilustracije. Zgledoval sem se po klasičnih angleških ilustriranih knjigah, ki jih je v njihovi zakladnici precej, omenim naj le *Veter v vrbju* pisatelja Kennetha Grahama. Angleži imajo do tega res drugačen odnos kot mi. Ampak ... ta tip pisanja je res nenavaden za slovenski prostor. Barbara Simoniti je anglistka, naredila je veliko analiz literarnih besedil, *Butalcev*, *Alice v čudežni deželi* ...

Kopinšek: Tudi prevajalka je ...

Škerl: Tako, prevajalka je, in to zelo dobra, angleško literarno klasiko tudi zato zelo dobro pozna. Spomnim se, da mi je Učakar rekel, da ima knjigo, v kateri se vseskozi nekaj dogaja, a se nikoli nič zares ne zgodi. Pa sem si mislil, le kaj bi to bilo? Sicer sem daleč od tega, da bi iskal velike zgodbe.

Kopinšek: Družbeni sistem Močvirnikov je zelo idealiziran. Daleč od sveta, ki ga poznamo kot družba.

Škerl: Idealiziran, takšna knjiga naj bo v navdih.

Kopinšek: Sta se z Barbaro pred *Močvirniki* poznala?

Škerl: Ne, ko sem videl na listu zapisano telefonsko številko, sem predvideval, da je njena, in sem poklical, da se predstavim. Povedal sem ji, da so mi ponudili ilustriranje njene knjige in bi se rad srečal z njo. Da se malce pogovoriva.

Kopinšek: Pa to ni v navadi. Da se avtor in ilustrator pomenkujeta ... Je prej izjema kot pravilo.

Škerl: Ne, ni običajno. Ampak pri tej knjigi se mi je zdelo pomembno. In v trenutku, ko sem vstopil v njen dom, mi je bilo jasno. Povsod detajli ... Barbara mi je povedala, da bi me rada peljala v ta svoj svet v Slovenj Gradec in sem šel.

Kopinšek: Kako ste ob prebiranju besedila gradili zunanjo podobo značajev teh prisrčnih, miroljubnih žab in pupkov?

Škerl: Pupkom, žabam in močeradam določati značaj le z detajli, je premalo. Dodati sem jim moral logiko. Vam povem primer z odgovorom na vprašanje, kakršno je, zakaj so oblečeni. Zato, da zadržujejo vlago svojih teles.

Kopinšek: Ko že omenjate oblačila ... stilistiko je navdihnil arabski svet?

Škerl: Arabski svet, sploh pri ornamentih. In pri oblačilih, še posebej pri ženskih likih.

Kopinšek: Plastenje s čopičem je tukaj res izjemno.

Škerl: Za močeradnice so se mi zdele turške hlače zelo primerne. Moram priznati, da sva se z Barbaro ob tem zelo zabavala.

Kopinšek: Se vam zdi, da je slovenski prostor opazil knjigo? Dovolj opazil in se nanjo odzval? Slovenska sekcija Mednarodne zveze za mladinsko književnost IBBY vas je nominirala in danes je knjiga uvrščena na častno listo zveze IBBY.

Škerl: Mislim, da slovenski prostor na *Močvirnike* ni bil povsem pripravljen in je "gledal" s čudenjem. Čeprav moram hkrati povedati, da so bila prisotna velika odobravanja, tudi s Smrekarjevo nagrado se je to potrdilo. Tudi ko je bila knjiga v tujini, na sejmu v Bologni, izbrana in uvrščena v prestižni katalog, je to odobravanje doma odmevalo. Zanj je bilo predlaganih tristo petindevetdeset avtorjev, izbranih nas je bilo petinsedemdeset. Sem tretji Slovenec, ki je razstavljal na sejmu v Bologni. Knjiga stoji, je konvertibilna, ima to težo v besedilu in ilustraciji.

Kopinšek: Povejte mi kaj o pravicah in statusu ilustratorjev v Sloveniji. Ko in če sploh se v javnih občilih piše, govori o otroški in mladinski literaturi, se omenja bolj ali manj besedilo ter ime njegovega avtorja oziroma avtorice. Ilustratorjevo ime je zgolj omenjeno ali dopisano. Res je, da ilustracijo navdihne besedilo, res pa je tudi, da knjigo vzamemo v roke najprej zaradi podobe. Na pravice ilustratorjev in pomen ilustracije že leta opozarja Alenka Sottler.

Škerl: Ilustracija je z nagradami, sploh s Prešernovimi, dobila pomen. Prej je to bila, se mi zdi, bolj obstranska veja ustvarjanja. Če ti ni šlo dobro v slikarstvu, si se preusmeril v ilustriranje. Torej se je spremenil že odnos

do ilustracije. Tudi na akademiji je ilustracija postala samostojna smer, kjer vsako leto diplomira nekaj študentov. In je njen pomen tudi to nekako opravičilo. Če je bila to prej bolj ženska veja slikarstva, danes ne moremo govoriti o tem kar tako. Le pogledajte, kaj so razvile, kako so prehitale po levem pasu. Čeprav se mi zdi, da v slikarstvu ta preboj žensk še manjka, se je z razvojem ilustracije to vstopanje zmeščalo. Alenka Sottler je res začela govoriti o tem, zastavila je zelo resna vprašanja, ko se je vse začelo šele premikati. Njena pobuda, okoli katere smo se ilustratorji začeli zbirati, ima odmevnost, začelo se je pisati, govoriti, odzivati na to. Hkrati pa ne želimo izločati, kogar koli, ampak opozoriti, da dobra ilustracija zahteva dobro pripravljenost, znanje, tako kot slikarstvo, če ne še boljše, da ni vse, kar je ilustrirano, dobro, kakovostno. Z nastankom majhnih založb se je kvaliteta ilustracije zelo porazgubila.

Kopinšek: Tukaj ne moreva zamolčati ekonomske usmeritve časa, v katerem vsi poskušamo preživeti. Dobiček je postal cilj, izhodišče je s tem predstavljeno v prid hitrega nastanka, seveda tudi v umetnosti in založništvu. In s tem nepremišljene izbire. Posledice pa čutimo prav vsi. Morda ustvarjalci še bolj. In ta trend je izključujoč. Sledi se všečnosti.

Škerl: Sedaj v založništvu vladajo drugi principi, zelo dobro tržno usmerjeni, premalo energije pa se usmerja tja, kjer je najbolj potrebna.

Kopinšek: Ste morali postati neizprosni, kadar gre za denar?

Škerl: Kadar gre za moje delo, sem, moral sem postati neizprosen. Nisem klovn, ne zabavam tako. Četudi nastopam kjer koli, se moram na to uro pripraviti in organizatorji to pogosto pričakujejo brez plačila. V ilustraciji pa sem že dovolj dolgo, da se znam pogajati. O zneskih in o iskrenosti v prostoru pa vam ne bom govoril.

Kopinšek: Intervju pleteva v središču Ljubljane, sliši se hrupna pesem življenja. Kakšne zvočne, notranje in zunanje pogoje potrebujete za ustvarjanje? Ko skicirate rišete, barvate, slikate... Neznosen mir?

Škerl: Popolnega miru ne. Fascinira me glasba, verjetno prav zato ves čas poslušam program ARS.

Kopinšek: Kako izbirate tehniko? Iz izkušenj, pogovorov z ustvarjalci, ustvarjalkami vem, da gre za obred.

Škerl: Vsekakor je prvi obred, da po končanem delu počistim mizo (*smeh*). Takrat je treba pospraviti, vreči vse stvari proč. To je eden teh obredov in začeti je treba na začetku. Najtežji je zame bel papir. Zato me belina včasih nehote moti. Kjer koli že je. Če ima vsaj odtенок sive ali rumene, je že drugače. Najtežji del procesa je skica. S skico nekako že formiraš celotno podobo ... Tako kot je Jelka Reichman nekoč omenila; potem je le še obrtniško delo, barvanje. Preden začnem delati skico, pa v glavi, v sebi že nosim podobo, tehniko, način pristopa k delu. Tako je bilo pri ilustriranju Orwellove *Živalske farme*, pa pri *Močvirnikih* Barbare Simoniti, tudi prej. V bistvu se poskušam odmakniti, saj vem, imam svoj stil, prepoznaven, a poskušam se od njega distancirati z izborom tehnike, tako mi je delo zanimivo. Akvarel me zanima, ker je izmuzljiv. Akril je zelo hitra tehnika, zelo hitro se suši. Hkrati pa ima svoje zakonitosti. Če tehnike ne uporabljaš pravilno, postane zelo zamolkla, zaprta, nemehka. Z določenim načinom tehnike spoznavaš tudi čisto te razumljive posege v sam stil interpretacije in podobno.

Kopinšek: Tvegam nerodnost, če vas vprašam po najljubši barvi?

Škerl: Je nimam, sploh ne. No, saj sem že rekel. Edina barva, ki je, je bela. Ni črne od črne in bele od bele. Pri ilustriranju je fascinantno, ko v zamolkle barve spustim svetlo in zažari. Kako pomembna je temina za žarenje. Kako je pomembna luč v stanovanju. Barva zaživi, ko je čiste malo in umazane več.

Kopinšek: Ilustrirate več del hkrati ali vselej le eno?

Škerl: Odvisno, kaj. Delo za revije mi skače med projekte in delam.

Kopinšek: Med drugim rišete za Cicido, Ciciban, Mavrico, Ognjišče ...

Škerl: Tako, revijalno delo je, lahko povem, mesečno preživetje. To je ena stran mojega dela. Druga stran je delo za slikanico, kar pa je zame priprava na razstavo. To je le cikel. Opus, ki ga gradiš, preizkušaš, kar si kje po malem delal za Ciciban, in začneš razvijati neko tehniko. Je pa slikanica zame vse bolj težaško delo. Potrebna je globoka koncentracija, da obdržiš raven.

Kopinšek: Delo za katoliške medije vam je ljubo ...

Škerl: Me kar moti, da zadnje čase malo delam zanje. Ne dobivam več toliko naročil.

Kopinšek: Zakaj ne?

Škerl: Stvari so različno razložljive, tudi interpretirane so lahko tako.

Kopinšek: Božič bo. Vaše upodobitve, povezane s tem časom, so zelo skromne. Skromne navidezno, navzven, v smislu notranjega žarenja.

Škerl: Poglejte ... vse, kar imamo, je ta trenutek tukaj in zdaj, pa tega ne opazimo. Ukvarjamo se s predstavo o nekem idealnem božiču, s predstavo o primerno razkošni osvetlitvi, darilih ... Spomnim se ilustriranja prvega božiča ... Urednica me je spraševala: "Ja, Peter, kje pa je tud luč?" In sem ji odgovoril: "Luč? Kje je? Pri nas? Na cesti v Ljubljani?" Ja, v redu. Božič kot ga poznamo, je bil najbolj hladen za vso družino. To je bila beda od bede. Moški pomaga ženi ob rojstvu v hlevu. Ko sem razmišljal o tem motivu, prestavljenem v današnjost, sem videl neosvetljen hlev, no, nekakšno barako, podrtijo pač ... in vanj postavil trenutek, edini trenutek, ko si sam s svojo družino. To je skrivnost intimnega trenutka.

Kopinšek: O kakšnih delovnih razlikah govorimo, kadar imate za sogovornika pri ilustriranju danega besedila likovnega urednika in kadar ne? Je razlika?

Škerl: Začel sem z delom za založbo, ki ni imela likovnega urednika. Na akademiji tudi ni bilo odprte fronte za razvijanje ilustracije. Šele ko sem prišel na Državno založbo Slovenije, sem začel sodelovati z urednico z občutkom za knjižno ilustracijo. Ves čas sem čakal na priložnost, zavedal sem se, da pride. S Smrekarjevo nagrado pa je do mene prišlo sporočilo o zanimanju Pavla Učakarja, likovnega urednika pri Mladinski knjigi, zame. Bil sem zadnji letnik akademije, ko me je povabil na sestanek. Takrat sva brskala po najini mapi in me je napolnil do Cicibana, kjer sem svoje delo pilil, pilil, pilil in šele potem sem prišel do ilustriranja slikanice.

Kopinšek: Zavrnete ilustriranje knjige? Če da, zakaj?

Škerl: Najprej sem se naučil reči: Ne. Ko znaš to, s tem osvobodiš samega sebe. Počasi spoznaváš, da se je treba v nekem trenutku ustaviti. Serij se izogibam, serijskih slikanic. V preteklosti sem to enkrat naredil in mislim,

da ni bilo napačno. S tem sem namreč rasel. Serija sedmih te ujame. To je lev, ki te ujame za rep.

Kopinšek: Ilustrator v svojih delih pušča precejšno sled svojega značaja. Pri podrobnejših vpogledih v ilustratorski opus posameznih avtorjev se omenjeno zelo lepo kaže. Vi ste bolj optimistične narave, kajne? Z vse bolj prisotno kritično noto.

Škerl: S kritično noto, da. Nisem idealist v pomenu optimizma. Verjamem pa v moč zdravega optimizma in v to, da je mogoče postoriti marsikaj. Tudi človeštvo je preživelo zaradi optimizma.